

IFRS DISCLOSURE VANUIT JURIDISCH PERSPECTIEF

Mr. K. Frielink – Advocaat / Partner Spigthoff

NIVRA-VERA-Congres 'IFRS & disclosure: openheid van zaken'

Donderdag 3 november 2005 – 15.40 – 16.30 uur

(Sheet 1)

1. Inleiding

(Sheet 2)

Wanneer hebben wij in de Nederlandse Antillen met de *International Financial Reporting Standards* (IFRS) te maken? Er zijn grofweg drie gevallen:

Ten eerste: (verplicht) bij de grote NV (tenzij reeds meegeconsolideerd in cijfers van een entiteit hoger in de groep die zich hoofdelijk aansprakelijk heeft gesteld en de aandeelhouders daarmee hebben ingestemd en deze aansprakelijkheidsstelling is neergelegd bij de Kamer van Koophandel; art. 2:124 lid 2 BW)

Ten tweede: bij Nederlands Antilliaanse vennootschappen die elders in de wereld een beursnotering hebben die tot toepassing van de IFRS verplicht. Niet alle beurzen verplichten hiertoe; in Nederland en de rest van Europa wel m.i.v. verslagjaar 2005 ter uitvoering van de 8^e EG Richtlijn.

Ten derde: bij vrijwillige toepassing: al dan niet omdat de vennootschap deel uitmaakt van een groep die de IFRS hanteert of moet hanteren of omdat de vennootschap zich daartoe contractueel heeft verbonden, bijvoorbeeld jegens haar financier

2. De grote NV

(Sheet 3)

Voor de grote NV gelden bijzondere jaarrekeningvoorschriften (art. 2:119 lid 1 BW). In de MvT staat dat het gewenst lijkt een strakker jaarrekeningregime te introduceren voor de NV die voldoet aan criteria die wijzen op een zekere maatschappelijke importantie. Ook is daar te lezen dat het wenselijk lijkt een ontwikkeling voor te bereiden waarbij de NV uit kan groeien tot een rechtsvorm die, meer dan de BV, geschikt is voor relatief grote ondernemingen die de bijzondere belangstelling vragen van het publiek en de overheid.

Daaruit kunnen twee dingen worden afgeleid. De praktijk moet nog wennen aan een strakker jaarrekeningregime. Daarom wordt het bijzondere regime alleen voor de grote NV verplicht ingevoerd en niet, wat ook had gekund, voor de BV die aan dezelfde criteria voldoet en qua maatschappelijke importantie niet voor een grote NV onderdoet. Zoals de zaken nu staan kunnen NV's die groot dreigen te worden zich omzetten in een BV en daarmee makkelijk aan de regeling ontkomen.

En in de tweede plaats kan uit de MvT worden afgeleid, dat het huidige regime voor de grote NV op termijn mogelijk nog wordt aangescherpt en/of uitgebreid: de MvT spreekt immers over het voorbereiden van een ontwikkeling. Dat laatste is echter rechtspolitiek koffiedik kijken. Uit een oogpunt van behoorlijk bestuur en goede beginselen van 'bestuur op afstand' is er overigens veel voor te zeggen om dit jaarrekeningregime alsmede de regeling van de onafhankelijke RvC bij overheidsvennootschappen standaard toe te passen.

Op de criteria om te bepalen of een NV groot is zal ik slechts kort ingaan. Prof. Langendijk heeft daarover al het nodige gezegd. Eén punt lijkt mij belangrijk genoeg om wel bij stil te staan.

Bij het werknemerscriterium gaat het om één peilmoment: namelijk enig moment gedurende één maand voor of na de balansdatum (meestal dus december en januari). Over het algemeen zal het niet eenvoudig zijn gedurende deze twee maanden per jaar minder dan twintig werknemers te hebben uitsluitend en alleen om aan toepassing van het grote regime te ontkomen. Blijkens de wet moeten de betrokkenen *in* de Nederlandse Antillen werkzaam zijn, ook wanneer het gaat om personen werkzaam bij een groepsmaatschappij. Dat hoeft niet op grond van een arbeidsovereenkomst te zijn (het kan bijvoorbeeld ook uitzendkrachten betreffen), zolang het maar gaat om personen die *bij* de NV én in de Nederlandse Antillen werkzaam zijn.

Naar welke werknemers moet worden gekeken? Volgens sommigen moet je alleen kijken naar de werknemers van de ‘hoogste’ holdingmaatschappij. Volgens anderen moet je hier eerst naar de criteria voor de consolidatiekring volgens IFRS kijken en dan tellen ook alle werknemers mee die werkzaam zijn bij de groepsmaatschappijen die worden meegeconsolideerd.

Het antwoord: Bij het werknemerscriterium wordt, anders dan bij de twee andere criteria, niet verwezen naar artikel 2:120 lid 3 BW. Dat is een belangrijk gegeven. Als dat wel het geval zou zijn geweest dan zouden werknemers in dienst van groepsmaatschappijen die ten behoeve van de NV buiten de Nederlandse Antillen werken namelijk op grond van de IFRS moeten worden meegeconsolideerd. Dat is uitdrukkelijk niet de bedoeling; het gaat hier om een juridisch en geografisch criterium.

(Sheet 4)

Zeven punten vallen op in vergelijking met de regeling voor de gewone NV of BV:

- de termijn voor het opstellen van de jaarrekening is bij de grote NV zes maanden en bij de BV en de gewone NV acht maanden (in beide gevallen: behoudens verlenging op grond van bijzondere omstandigheden);
- de stukken moeten binnen die zes maanden ter inzage worden gelegd voor de aandeelhouders (behoudens verlenging);

- de stukken moeten voor belanghebbenden ter inzage worden gelegd binnen acht dagen na de goedkeuring en wel gedurende twee jaren (eventueel moeten de niet-goedgekeurde stukken ter inzage worden gelegd wanneer tijdige goedkeuring achterwege blijft; vgl. art. 2:122 lid 2 BW);
- de voorgeschreven standaard voor de externe verslaggeving;
- de jaarrekening dient gecontroleerd te worden door een accountant (gedefinieerd als RA, AA, US CPA of iemand die daartoe een licentie heeft ontvangen van de Minister van Economische Zaken)
- het bestuur moet ook een jaarverslag opstellen; en
- de stukken moeten worden opgemaakt in de taal van de statuten, tenzij de vergadering van aandeelhouders tevoren anders heeft beslist.

De grote NV mag de jaarrekening ook opstellen volgens andere internationaal aanvaarde normen (bijvoorbeeld US of Dutch GAAP), mits uit de toelichting blijkt welke gegronde redenen daartoe aanleiding hebben gegeven en volgens welke normen de jaarrekening is opgesteld. In dat verband kan worden gedacht aan concernvennootschappen waarvan de overige concernonderdelen andere internationaal normen hanteren of aan beursvennootschappen die op grond van beursregelgeving verplicht zijn dergelijke andere normen toe te passen.

3. Het nut van de IFRS

(Sheet 5)

Ik wil niet treden in de historie van de IFRS, het bestaansrecht daarvan en evenmin inhoudelijk ingaan op al die *Standards*, dat laatste kan ik als jurist ook nauwelijks, maar mij beperken tot de vraag waarom een gewone NV of BV zou kiezen voor vrijwillige toepassing. In de kern draait het daarbij om de vraag wat de functie van *financiële verslaggeving* of gebruikelijker *externe verslaggeving* is. Laten we eerst eens naar de voor- en nadelen van de grote NV/IFRS kijken:

Voordelen toepassing IFRS bij de grote NV

- internationale standaard (reputatie)
- betere (internationale) vergelijkbaarheid

Nadelen van het zijn van grote NV/gebruik IFRS

- inzagerecht belanghebbenden (vooral gezien alle *disclosures*)
- geen afwijkmogelijkheden zoals bij de RJ: die komen er wel voor ‘*small entities*’. De eerste insteek hierbij is dat de presentatie- en waarderingseisen vergelijkbaar zijn met die van de ‘grote’ IFRS, maar dat de vereisten rondom de toelichting een stuk minder ver gaan.
- niet alle ondernemingen hebben voldoende gekwalificeerd personeel om de toepassing van de IFRS voor te bereiden, dus worden de taken van de accountant uitgebreider. De mogelijkheden van de controlerend accountant in het geven van advies kunnen ook weer niet heel ver gaan; vanuit het risico van zelftoetsing vormt dit namelijk een bedreiging voor de onafhankelijkheid van de controlerend accountant.

Oplossingen

- NV omzetten in een BV
- Inrichtingseis (IFRS) loskoppelen van het inzagerecht (een van de stellingen)

(Sheet 6)

De keuze om wel of niet de IFRS toe te passen kan niet los worden gezien van de vraag voor wie de jaarrekening nu eigenlijk is bestemd. Doelgroepen externe verslaggeving

- externe investeerders/beleggers (de IFRS is hoofdzakelijk toegesneden op informatieverschaffing aan de financiële markten en analisten die vervolgens weer de investeerders en beleggers adviseren)
- huisbankier
- aandeelhouders
- werknemers
- crediteuren
- toezichthouder (van banken, verzekeraars, trustkantoren, enz.)

en verder alle ‘stakeholders’ die van onderneming tot onderneming kunnen verschillen.

(Sheet 7)

Niet alle doelgroepen hebben behoefte aan dezelfde soort en hoeveelheid informatie. Het is daarom zinvol de doelgroepen in categorieën in te delen.

Indeling in categorieën (Dorothee van Vredenburg)

- rationele groep (CFOs, analisten, accountants, controllers, toezichthouders en fiscalisten)
- emotionele groep (CEOs, particuliere en institutionele beleggers, klanten en medewerkers)
- sensationele groep (pers, dagbladen en nieuwe media)

Communicatie

- 55% non-verbaal
- 38% stem
- 7% inhoud van de boodschap (28 bladzijden externe verslaggeving – met voetnoten - voor de journalist die daar in een gunstig geval 30 minuten aan besteedt; Bloomberg 5 minuten)

Dus: informatiedifferentiatie al naar gelang de doelgroep

(Sheet 8)

Nadelen externe verslaggeving als communicatiemiddel

- te complex en te gedetailleerd (en dus wordt berichtgeving ongenueanceerd)
- meer ‘disclosure’ leidt tot minder transparantie (het uitgangspunt van de IASB is natuurlijk geweest ‘hoe meer we toelichten hoe helderder het is’)
- meer ‘disclosure’ kan leiden tot openbaarmaking vertrouwelijke gegevens die dan makkelijker bij de concurrentie terecht kunnen komen

Nogmaals: informatiedifferentiatie al naar gelang de doelgroep is nodig. Zo zie je ook de totstandkoming van andere vormen van verslaggeving, zoals

- corporate reporting
- maatschappelijke verslagen
- sustainability reports.

Dit zijn verslagen over bijvoorbeeld de wijze waarop de onderneming met het milieu omgaat, welk personeelsbeleid zij voert en of ze zich hier ook aan houdt in de praktijk. De term ‘**triple p reports**’ wordt in dit verband vaak gebruikt (People, Planet, Profit). Op deze wijze wordt er dus aan de hand van de identificatie van verschillende stakeholders met hun verschillende informatiebehoeften, voor iedere groep aparte rapportages opgesteld. De jaarrekening op zich kan dus blijkbaar niet voorzien in al deze verschillende informatiebehoeften.

Deze verschillende rapportages zijn uiteraard betrouwbaarder indien ze worden gecertificeerd door een onafhankelijke oordeelgever. De accountants hebben sinds kort (januari 2005) ook controle-standaarden daarvoor (de 3000 serie uit de Richtlijnen voor de accountantscontrole). Dit betreft controle van niet-historische informatie. Daarnaast wordt promotieonderzoek verricht door Ralf Wieriks RA.

(Sheet 9)

Terug naar de vraag waarom een BV of gewone NV zou kiezen voor toepassing van de IFRS. Externe verslaggeving bij de gewone NV en de BV:

- externe verslaggeving is primair gericht op aandeelhouders (vaak een DGA – Directeur-Groot-Aandeelhouder) en externe financiers
- NV of BV meestal geen onderdeel van een concern (Nederlands Antilliaanse wet verplicht niet tot toepassing IFRS wanneer die elders in de groep wel wordt gehanteerd)
- geen behoefte aan informatieverstrekking aan het ‘grote publiek’
- fiscale jaarrekening doorgaans belangrijker dan de commerciële
- toepassing IFRS heeft geen voordelen, maar leidt wel tot meer kosten én raakt ook de bedrijfsvoering (bijv. andere calculatiemethoden in de bouw)

- als de NV of BV wel onderdeel van een concern is dan is de enkelvoudige jaarrekening m.n. van belang voor dividenduitkeringen (toepassing IFRS kan negatief uitpakken voor de beschikbare winst)

Ergo: keuze voor IFRS ligt niet voor de hand

4. Overheidsvennootschappen

(Sheet 10)

Overheidsvennootschappen

- de overheid blijft uiteindelijk verantwoordelijk
- veelal taken die het algemeen belang raken (utiliteitsbedrijven)
- (indirect) gemeenschapsgeld

Taken en bevoegdheden van aandeelhouders en bestuurders zijn in de wet en in de statuten van de onderscheidene overheids-NV's vastgelegd. Aandeelhouders bepalen in de regel de hoofdlijnen van het te voeren (sociaal-economische, milieu- en overige) beleid van de NV. Dat betekent veelal dat het bestuur een plan voorbereidt dat de aandeelhouders, al dan niet gewijzigd, accepteren. Het daadwerkelijk besturen van de NV is vervolgens aan het bestuur voorbehouden. Het bestuur neemt de concrete beslissingen en vertegenwoordigt (in juridische zin) de NV naar buiten toe. De aandeelhouders behoren deze *'day to day'*-beslissingen niet te nemen, al is de praktijk soms anders.

Politieke invloed op de bedrijfsvoering en de dagelijkse gang van zaken binnen een overheidsbedrijf moet tot een absoluut minimum worden beperkt. Het belang van een gezond voortbestaan van de onderneming dient immers voorop te staan. Daarom wordt ook

wel bepleit de onafhankelijke RvC, en dus ook het jaarrekeningregime van de grote NV, voor alle overheidsvennootschappen verplicht te stellen.

De beginselen van goed ondernemingsbestuur en van goed overheidsbestuur brengen dat met zich. Vanwege de bijzondere positie van overheids-NV's is er bovendien veel voor te zeggen dat die verplicht zouden moeten worden hun jaarrekening te deponeren, zodat die door een ieder kan worden ingezien. Het belang van publieke controle, al dan niet via de media, is immers een belang waarmee naar de heersende opvatting rekening behoort te worden gehouden.

(Sheet 11)

Maatschappelijk relevante vragen inzake overheidsvennootschappen

- meer transparantie wenselijk?
- toepassing van IFRS leidt tot betere vergelijkbaarheid?
- toepassing IFRS leidt tot inzicht in beloningen/winstdelingen van managers op sleutelposities (de huidige wet verplicht daartoe niet, tenzij de IFRS van toepassing zijn); is dat wenselijk?
- leidt een eventueel verplicht deponeren van de jaarrekening (openbaarheid) tot een betere democratische controle?

Overheidsbedrijven staan permanent voor een dilemma: zij moeten actuele politieke wensen en invloed in overeenstemming proberen te brengen met een gezonde en op continuïteit gerichte bedrijfsvoering, en dat brengt uit de aard der zaak spanning met zich. Die spanning zal beduidend kunnen afnemen wanneer alle overheidsvennootschappen verplicht een onafhankelijke RvC hebben, inclusief het jaarrekeningregime voor de grote NV.

5. Tot slot

(Sheet 12)

De IFRS is voor een belangrijk deel gebaseerd op de 'principles' van de US GAAP, maar is al enigszins besmet met de 'rules'-saus waar de US GAAP last van heeft. De 'disclosure requirements' van de IFRS stellen 'de markt' beter in staat om de risico's van een bepaalde onderneming in te schatten dan de US GAAP eisen.

Een van de - vele - kritiekpunten op de IFRS is dat er zoveel 'mogelijke alternatieven' worden geboden voor een bepaalde verwerkingswijze. Dus, een standaard begint met 'op deze manier dient een bepaalde post verwerkt te worden', maar even later volgt er dan een 'alternatieve methode'. De totale IFRS bundel omvat meer dan 2200 bladzijden en dus eindeloos veel alternatieven. Wat blijft er over van het doel van onderlinge (gelijktijdige) vergelijkbaarheid en vergelijking in de tijd (volgtijdige vergelijking)?

HOE DIT OOK ZIJ voor kleine(re) ondernemingen is dit allemaal echt teveel van het goede. Waar is de tijd gebleven dat 'goed koopmansgebruik' (het basisbeginsel voor de fiscale verslaggeving) de allesoverheersende standaard was?